పిల్లలకు మంచి భోజనం పెట్టలేరా?

'మధ్యాహ్న భోజనం వికటించి విద్యార్థుల అస్వస్థత' అనే వార్తలు ఇటీవల తరచుగా చదువుతున్నాం. మొన్నటికి మొన్న (మాగనూరు) నారాయణపేట పాఠశాలలో 100 మంది విద్యార్థులు అస్వస్థతకు గురయ్యారు. ఇలా రాష్ట్రంలో ఎక్కడో చోట మధ్యాహ్న భోజనం వికటించి విద్యార్థులు అనారోగ్యానికి గురికావడం సర్వసాధారణమైపోయింది. విద్యార్థులు ఇలా దవాఖానల పాలవడం ఎంతవరకు సబబు? ఈ కలుషిత ఆహారం విషయంలో కింది స్థాయి అధికారులే బాధ్యత వహించాలా? ప్రభుత్వానికేం సంబంధం లేదా? ప్రభుత్వ పాఠశాలల్లో మాత్రమే ఇలాంటి ఘటనలు ఎందుకు తరచుగా జరుగుతున్నాయో పరిశీలిద్దాం.

కె.వేణుగోపాల్
98665 14577

పాఠశాలల్లో మధ్యాహ్న భోజనం కొత్త పథకమేం కాదు. అమెరికాలోని నేషనల్ స్కూల్ ఆఫ్ లంచ్ యాక్ట్ ప్రకారం ఆ దేశంలోని అన్ని స్కూళ్లలో ఇలాంటి పథకం అమలులో ఉన్నది. 1960లోనే తమిళనాడులో కామరాజు ప్రభుత్వం ఇలాంటి పథకాన్ని ప్రవేశపెట్టింది. 1995లో భారత ప్రభుత్వం దేశవ్యాప్తంగా ఈ పథకానికి ఒక రూపం తీసుకువచ్చింది. పీపుల్స్ యూనియన్ ఆఫ్ సివిల్ లిబర్టీస్ (పీయూసీఎల్) 'రైట్ టు ఫుడ్' కోసం ఒక ప్రజాప్రయోజన వ్యాజ్యాన్ని సుప్రీంకోర్టులో దాఖలు చేసింది. సుదీర్ఘ కృషి తర్వాత ఆర్టికల్ 21 ప్రకారం జీవించే హక్కు (రైట్ టు లైఫ్)లో భాగంగా ఆహారపు హక్కు (రైట్ టు ఫుడ్) కూడా ఉన్నదని సుప్రీంకోర్టు తీర్పునిచ్చింది. అంతేకాదు, అన్ని రాష్ర్టాల్లో, అన్ని ప్రభుత్వ స్కూళ్లలో మధ్యాహ్న భోజన పథకాన్ని అమలుచేయాలని ఆదేశించింది. ఆ రకంగా మధ్యాహ్న భోజన పథకం ఉన్నత న్యాయస్థానం ఆదేశాల మేరకు దేశంలో అమలవుతున్నది. అలా ఈ పథకానికి జాతీయ ఆహార భద్రత చట్టం కింద చట్టబద్ధత కూడా ఉన్నది. మధ్యాహ్న భోజన పథకం వల్ల స్కూళ్లలో విద్యార్థుల హాజరు శాతం పెరగడంతో పాటు, వారికి పౌష్టికాహారం కూడా లభిస్తున్నది. ఈ పథకం విద్యార్థుల అభ్యసనా సామర్థ్యాలు పెంచడానికి తోడ్పడుతుందని పలు అధ్యయనాలు చెప్తున్నాయి. కులవివక్ష బలంగా ఉన్న మన సమాజంలో సహపంక్తి భోజనానికి గొప్ప ప్రాముఖ్యం ఉన్నది. బడి భోజనం పిల్లలను సోషలైజ్ చేయడానికి, ఒకరికొకరు సమానంగా చూసుకోవడానికి, కలిసిమెలిసి జీవించడానికి ఉపయోగపడుతున్నది.

మన రాష్ట్రంలో 27 వేలకు పైగా ప్రభుత్వ పాఠశాలలున్నాయి. వాటిలో 23 లక్షల మంది విద్యార్థులు చదువుతుండగా అందులో 80 శాతం వరకు విద్యార్థులు మధ్యాహ్న భోజన పథకంతో లబ్ధి పొందుతున్నారు. ఇంతమంది విద్యార్థుల ఆకలి తీర్చడానికి 52 వేల మందికి పైగా వంట కార్మికులు పనిచేస్తున్నారు. ఇక్కడిదాకా బాగానే ఉన్నా.. రాష్ట్రంలో మధ్యాహ్న భోజన పథకం అమలు, పర్యవేక్షణలో ఎన్నో సమస్యలు తలెత్తుతున్నాయి. పాఠశాలల్లో మౌలిక వసతులైన వంట గదులు, వంట పాత్రలు, తాగునీరు లేని పాఠశాలలు ఎన్నో ఉన్నాయి. ఇదిలా ఉంటే ప్రభుత్వ స్కూళ్లలో వంట చేసే కార్మికులకు ప్రభుత్వం రూ.3 వేల వేతనం మాత్రమే చెల్లిస్తున్నది. వంటకు కావలసిన బియ్యం ఫుడ్ కార్పొరేషన్ ఆఫ్ ఇండియా సరఫరా చేస్తే.. పప్పు, నూనె, కూరగాయలు, గుడ్లు వంటి వాటిని ఏజెన్సీవారు కొనుక్కొంటున్నారు. ఇందుకోసం కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు 1 నుంచి 5వ తరగతి చదివే ఒక్కో విద్యార్థికి రూ.5-70.. 6 నుంచి 8వ తరగతి చదివే విద్యార్థులకు రూ.8-40.. 9, 10 తరగతులు చదివే విద్యార్థులకు రూ.10-40 కేటాయిస్తున్నాయి. కేంద్ర ప్రభుత్వం 1 నుంచి 5వ తరగతి విద్యార్థులకు మొత్తం చెల్లిస్తున్నది. 6 నుంచి 8వ తరగతులు చదివే విద్యార్థులకు కేంద్రం 60 శాతం చెల్లిస్తుండగా, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం 40 శాతం చెల్లిస్తున్నది. 9, 10 తరగతుల విద్యార్థులకు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం మొత్తం చెల్లిస్తున్నది. విద్యార్థులకు వారానికి 3 గుడ్లు ఇవ్వాలి. ఒక్కో గుడ్డు ధర మార్కెట్‌లో రూ.7-8 వరకు ఉన్నది. అయితే, ఇందుకుగాను ప్రభుత్వం నెల నెలా బిల్లులు సరిగా చెల్లించకపోవడంతో వంటకార్మికులే వడ్డీకి అప్పులు తెచ్చి ఆ ఖర్చులను భరిస్తున్నారు. వడ్డీ భారంతో అనేకమంది ఇబ్బందులకు గురవుతున్నారు. ఈ బిల్లులను ప్రభుత్వం నెలల తర్వాత చెల్లించినప్పుడు వారు తీసుకుంటున్నారు. వీటి కోసం పాఠశాల ప్రధానోపాధ్యాయులు అనేకరకాల బిల్లులను తయారుచేసి అప్‌లోడ్ చేయాల్సి ఉంటుంది. ఇది ఉపాధ్యాయులు, ప్రధానోపాధ్యాయులకు అదనపు భారం. అయితే గత అసెంబ్లీ ఎన్నికలకు ముందు కాంగ్రెస్ తమ పార్టీ అధికారంలోకి వస్తే రాష్ట్రంలో పనిచేస్తున్న 52 వేల మంది వంటకార్మికులకు నెలకు రూ.10 వేల వేతనం చెల్లిస్తామని వాగ్దానం చేసింది. ఇచ్చిన హామీ మేరకు ప్రభుత్వం వారికి వేతనాలు పెంచడంతో పాటు, మార్కెట్ ధరలకనుగుణంగా ఒక్కో విద్యార్థికి ఇచ్చే మొత్తాన్ని ప్రతి నెలా కొంచెం పెంచుతూ చెల్లిస్తే వంటకార్మికులు మరింత శ్రద్ధగా, పరిశుభ్రంగా వంట చేసే ఆస్కారం ఉంటుంది. అప్పుడే విద్యార్థులకు మంచి భోజనం పెట్టినవారమవుతాం.

ఇవన్నీ చేయాల్సిన ప్రభుత్వం నాంది ఫౌండేషన్, అక్షయపాత్ర లాంటి స్వచ్ఛంద సంస్థల నిర్వహణలో సెంట్రలైజ్‌డ్ కిచెన్‌ల ద్వారా మధ్యాహ్న భోజన పథకం అందించాలనే యోచనలో ఉన్నది. 2020, డిసెంబర్‌లో ఆరోపణలు ఎదుర్కొన్న అక్షయపాత్ర సంస్థపై ఫ్రంట్‌లైన్ పత్రిక ఆధారాలతో కూడిన వార్తలను బయటపెట్టిందనే విషయాన్ని ప్రభుత్వం గమనించాలి. పైగా స్వచ్ఛంద సంస్థలకు ప్రభుత్వం అడ్వాన్సుగా బిల్లులు చెల్లించాల్సి ఉంటుంది. అవే డబ్బులు వంటకార్మికులకు ముందుగా చెల్లిస్తే బాగుంటుంది. కానీ, ఆరు నెలలు గడిచినా ప్రభుత్వం వారికి డబ్బులు మంజూరు చేయడం లేదు. దీనివల్ల ప్రధానోపాధ్యాయులు, ఉపాధ్యాయులు, వంటకార్మికులు నిత్యం మానసిక ఒత్తిడితో మధ్యాహ్న భోజన పథకాన్ని సక్రమంగా అమలు చేయలేకపోతున్నారు.

ఇదిలా ఉంటే పరిశుభ్రత, నాణ్యతతో కూడిన ఆహారాన్నే విద్యార్థులకు వండి, వడ్డించాలని పాఠశాల విద్యాశాఖ అనేక సూక్తులతో కూడిన స్టాండర్డ్ ఆపరేటింగ్ ప్రొసీజర్‌ను గతంలో విడుదల చేసింది. చెట్ల కింద ఉన్న వంటశాలలు, తాగునీటి వసతి లేని, ముడి సరుకులు నిల్వ చేసే గదులు లేని పాఠశాలల్లోని ప్రధానోపాధ్యాయులు, ఉపాధ్యాయులు వంట సిబ్బంది ఆ మార్గదర్శకాలను చూసి విస్తుపోతున్నారు. గుమ్మిల వడ్లు గుమ్మిలనే ఉండాలె, గూటమోలె పిల్లలు ఉండాలంటే ఎట్లా ఉంటారని ప్రభుత్వ తీరును వారు ఎండగడుతున్నారు. ప్రభుత్వ మార్గదర్శకాలు పైకి చూడటానికి ఆదర్శంగా కనిపిస్తున్నా ఆచరణలో అమలుకు నోచుకోవాలంటే ప్రతి పాఠశాలలో ఒక ప్రత్యేక ఉద్యోగి ఉండాలి. బియ్యాన్ని పురుగులు పట్టకుండా చూడటం, నాణ్యమైన వంట దినుసులను సమకూర్చుకోవడం, ఎప్పటికప్పుడు ఎక్స్‌పైరీ తేదీలను పరిశీలించడం, పప్పు దినుసులను పొడి ప్రదేశాల్లో నిల్వ చేయడం వంటి పనులు ఆ ఉద్యోగి చేయాలి. ఇలాంటి సదుపాయాలు రాష్ట్రంలోని ఒక్క ప్రభుత్వ బడిలో కూడా లేవు. అలా లేకపోవడం వల్ల మధ్యాహ్న భోజన తయారీకి సంబంధించిన పనులను చూడటానికి పాఠశాల్లోని ఉపాధ్యాయుడో, ప్రధానోపాధ్యాయుడో తప్పనిసరిగా తమ బోధనా సమయాన్ని వదులుకొని చూడాల్సి వస్తున్నది. రేవంత్ నేతృత్వంలోని ప్రభుత్వం మొదలు పై విషయాలను పరిగణనలోకి తీసుకొని, లోపాలను సవరించాలి. జరిగిన తప్పిదాలకు కిందిస్థాయి సిబ్బందిని బద్నాం చేయకుండా ప్రభుత్వమే పూర్తి బాధ్యత వహించాలి. ఎందుకంటే వసతులతో కూడిన వంటశాలలు, తాగునీటి సౌకర్యం, భోజనశాల, వంట కార్మికులకు నెల నెలా బిల్లుల మంజూరు, కార్మికులకు కనీస వేతనాలు చెల్లించవలసింది ప్రభుత్వమే కాబట్టి.

మధ్యాహ్న భోజనం పథకం ఎవరి దయాదాక్షిణ్యాలతో అమలు చేస్తున్నది కాదు, అది విద్యార్థుల హక్కు. రాజకీయ నాయకులు ఓట్ల కోసం ప్రకటించే పథకం అంతకన్నా కాదు. జీవించే హక్కులో భాగంగా వచ్చిన పథకం ఇది. దీన్ని పిల్లల హక్కుగా ప్రభుత్వం గుర్తించి, తదనుగుణంగా బాధ్యతలు తీసుకోవాలి. అంతేకానీ, సెంట్రలైజ్‌డ్ కిచెన్ ద్వారా ఈ సమస్య పరిష్కారం కాదు. పైగా ఇలాంటి స్వచ్ఛంద సంస్థలు ఉల్లి, వెల్లుల్లి, గుడ్డు, మాంసం వంటి ఆహార పదార్థాలను వంటలో అసలు వాడవు. తద్వారా పిల్లలకు సమీకృత ఆహారం అందించలేని వారమవుతాం. అందుకే ప్రభుత్వం మధ్యాహ్న భోజన పథకానికి సంబంధించిన క్షేత్రస్థాయి సమస్యలను పరిష్కరించాలి. ముఖ్యంగా వంట కార్మికుల జీతాలు పెంచి, వారికి నెల నెలా సక్రమంగా బిల్లులు చెల్లించాలి. వంట గదిని, అందులోని నిత్యావసర సరుకులను పర్యవేక్షించడానికి ప్రతి పాఠశాలలో ఒక ఉద్యోగిని నియమించాలి. ప్రభుత్వం ఈ దిశగా చర్యలు తీసుకుంటే విద్యార్థులకు నాణ్యమైన, పురుగులు లేని భోజనాన్ని అందించినవారమవుతాం. అందుకోసం ప్రభుత్వం చిత్తశుద్ధిగా కృషిచేస్తుందని ఆశిద్దాం.

(వ్యాసకర్త: పూర్వ అధ్యక్షులు, ఏపీటీఎఫ్)

> *'విద్యార్థులకు పోషకాహారం అందించడంలో రాజీపడే ప్రసక్తే లేదని, బాధ్యులపై కఠిన చర్యలు తీసుకుంటాం' అని సీఎం రేవంత్ రెడ్డి ఇటీవల ప్రకటించారు. ఆయనే కాదు, రాష్ట్ర మంత్రులు, ఉన్నతాధికారులూ ఘటన జరిగినప్పుడు హడావుడి చేసి బాధ్యులపై కఠిన చర్యలు తీసుకుంటామని ప్రకటించడం నిత్యకృత్యమైంది. ఆ తర్వాత షరామామూలే.*

హిమాచల్‌ను ముంచిన కాంగ్రెస్ గ్యారెంటీలు

భారతీయ జనతా పార్టీ పాలనలో ఆగమాగమైన హిమాచల్‌ప్రదేశ్ కాంగ్రెస్ పార్టీ ఇచ్చిన గ్యారెంటీల కారణంగా మరింత సంక్షోభంలోకి కూరుకుపోయింది. దీంతో ఆ రాష్ట్రం పరిస్థితి మూలిగే నక్కపై తాటికాయ పడ్డ చందంగా తయారైంది. సుఖ్‌విందర్ సింగ్ సుఖూ నేతృత్వంలోని కాంగ్రెస్ సర్కార్ గద్దెనెక్కి రెండేండ్లు కూడా పూర్తికాకముందే ఆ రాష్ట్రం దివాలా దిశగా సాగుతున్నది. ఎలాగైనా హిమాచల్‌ప్రదేశ్ పీఠమెక్కాలనుకున్న కాంగ్రెస్ పార్టీ 2022లో జరిగిన ఆ రాష్ట్ర అసెంబ్లీ ఎన్నికల్లో 10 గ్యారెంటీలను గుప్పించింది. ఆ గ్యారెంటీలకు ఆకర్షితులైన హిమాచల్ ప్రజలు కాంగ్రెస్‌కు పట్టం కట్టారు. ఎన్నో ఆశలతో ఊరిస్తూ అధికారంలోకి వచ్చిన హస్తం పార్టీ వారి ఆశలను అడియాశలు చేసింది. అధికారంలోకి రావడానికి ప్రధాన కారణమైన ఈ గ్యారెంటీల్లో ఇప్పుడు ఏ ఒక్కటీ సరిగ్గా అమలుచేయడం లేదు. వారంటీ లేని గ్యారెంటీలను నమ్మిన అక్కడి ప్రజలు నట్టేట మునిగారు.

మాలోతు సురేష్
98856 79876

దేశ రాజధాని ఢిల్లీ నడిబొడ్డున ఉన్న హిమాచల్ భవన్‌ను అటాచ్ చేస్తూ హిమాచల్‌ప్రదేశ్ హైకోర్టు నవంబర్ 18న ఉత్తర్వులు జారీచేసింది. సెలీ జల విద్యుత్తు కేంద్రానికి సంబంధించిన రూ.150 కోట్ల బకాయిలను వెంటనే చెల్లించాలని రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి ఆదేశాలు జారీచేసింది. ఆ మరుసటి రోజే టూరిజం డెవలప్‌మెంట్ కార్పొరేషన్ నేతృత్వంలో నష్టాల్లో నడుస్తున్న 18 హోటళ్లను మూసివేయాలని ఆ రాష్ట్ర ఉన్నత న్యాయస్థానం ఆదేశించింది. ఆ హోటళ్లను హైకోర్టు 'తెల్ల ఏనుగులు'గా అభివర్ణించడం గమనార్హం. అంతేకాదు, రిటైర్డ్ ఉద్యోగులకు రావాల్సిన బకాయిలను సదరు కార్పొరేషన్ చెల్లించకపోవడం ప్రభుత్వ అసమర్థతేనని హైకోర్టు దుయ్యబట్టింది. సుఖూ నేతృత్వంలోని కాంగ్రెస్ సర్కార్ పాలనా వైఫల్యాలు పరాకాష్ఠకు చేరాయనడానికి ఈ ఘటనలే నిదర్శనం.

కాంగ్రెస్ పార్టీ ఇచ్చిన గ్యారెంటీలు హిమాచల్‌కు గుదిబండగా మారాయి. కాంగ్రెస్ పాలకుల అసమర్థత కారణంగా ఆ రాష్ట్ర ఆర్థిక వనరులు పెరగడం లేదు. గ్యారెంటీల పేర అధికారంలోకి వచ్చిన కాంగ్రెస్ అప్పులు చేసుకుంటూ పోతున్నది. అయినా గ్యారెంటీలను నెరవేర్చలేదు.

ఓల్డ్ పెన్షన్ స్కీమ్ (ఓపీఎస్) పునరుద్ధరణ, ఐదు లక్షల ఉద్యోగాల కల్పన, మహిళలకు నెల నెలా రూ.1,500 ఆర్థిక సాయం, 300 యూనిట్ల వరకు ఉచిత విద్యుత్తు, యువత కోసం రూ.680 కోట్ల స్టార్టప్ ఫండ్, ప్రతి నియోజకవర్గంలో నాలుగు ఇంగ్లిష్ మీడియం పాఠశాలలు, మొబైల్ క్లినిక్‌ల ఏర్పాటు ద్వారా గ్రామాల్లో ఉచిత వైద్యం లాంటి గ్యారెంటీల వర్షం కురిపించింది. అయితే, వీటిలో ఏ హామీ అమలుకు నోచుకోలేదు. ఒకటీ, అరా అమలుచేసినా అవి కూడా కోతలు, కొర్రీలతోనే అసంపూర్తిగా మిగిపోయాయి. ఓపీఎస్ పునరుద్ధరణ హామీని ఎప్పుడో గాలికి వదిలేసింది. మహిళలకు ఇస్తామన్న రూ.1,500 భృతి గురించి ఎంత తక్కువ మాట్లాడితే అంత మంచిది. ఈ హామీని అమలుచేస్తే రాష్ట్ర ఖజానాపై ఏటా రూ.800 కోట్ల భారం పడుతుంది. దీనినుంచి తప్పించుకునేందుకు సుఖూ సర్కార్ విఫలయత్నం చేస్తున్నది. ఈ పథకానికి మొత్తం 7.88 లక్షల మంది దరఖాస్తు చేసుకోగా.. 28,249 మంది మహిళలను మాత్రమే అర్హులుగా గుర్తించింది. అక్టోబర్‌కు సంబంధించి రూ.91.62 లక్షలు మాత్రమే అందజేయడం గమనార్హం. 300 యూనిట్ల వరకు ఉచిత విద్యుత్తు ఇస్తామన్న కాంగ్రెస్ పాలకులు అందుకు విరుద్ధంగా ప్రజలపై భారం మోపారు. చార్జీలను పెంచడమే కాకుండా, జల విద్యుత్తు కేంద్రాల ద్వారా ఉత్పత్తి అయ్యే కరెంట్‌ను వాడుతున్న వినియోగదారులపై సెస్ వేయాలని యోచిస్తున్నది. తద్వారా ప్రజల నుంచి ఏటా రూ.2-3 వేల కోట్ల వరకు వసూలు చేయాలన్నది ప్రభుత్వ పన్నాగం. అంతేకాదు, 125 యూనిట్ల లోపు విద్యుత్తు వాడే కుటుంబాలకు ఇస్తున్న రాయితీని నిలిపివేసి ఏటా రూ.200 కోట్ల నిధులను మిగిల్చుకోవాలనేది ఇంకో కుటిలయత్నం. సంపద సృష్టించి ఆదాయాన్ని పెంచకుండా పథకాలు నిలిపివేసి తద్వారా మిగిలే నిధులను ఆదాయంగా చెప్పుకుంటుండటం విడ్డూరం. ఉద్యోగాల విషయంలోనూ అట్లాగే వ్యవహరించింది.

ఆర్థిక వనరులను పెంచే విషయమై కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వానికి అవగాహన లేకపోవడంతో పన్నుల పెంపు, కొత్త పన్నులు తీసుకురావడంపైనే ఎక్కువగా దృష్టిపెడుతున్నది. సీఎం సుఖూ తన అసమర్థతను కప్పిపుచ్చుకోవడానికి పరిశ్రమలు, గృహ విద్యుత్తు వినియోగదారులకు సబ్సిడీలను నిలిపివేయడం లాంటి చర్యలకు ఉపక్రమించేందుకు యత్నిస్తున్నారు. పర్యావరణం, పాల సెస్ విధించాలని చూస్తుండటం హేయనీయం.

> **అంతేకాదు, సుఖూ సర్కార్ దేశంలో ఎక్కడాలేని విధంగా టాయిలెట్ ట్యాక్స్‌ను తీసుకురావాలనీ ప్రయత్నిస్తున్నది. అయితే ప్రజల నుంచి తీవ్ర విమర్శలు రావడంతో సుఖూ తోక ముడవక తప్పలేదు.**

హిమాచల్‌ప్రదేశ్ జనాభా 77.56 లక్షలు కాగా.. ఒక్కో నెత్తిపై రూ.1.17 లక్షల అప్పు ఉన్న ది. 2018లో ఆ రాష్ట్ర అప్పులు రూ.47,906 కోట్లు ఉంటే, ప్రస్తుతం ఆ సంఖ్య రూ.86,589 కోట్లకు చేరుకున్నది. రెండేండ్లలోనే సుఖూ సర్కా ర్ రూ.22 వేల కోట్లకు పైగా అప్పు చేసింది. అవి చాలవన్నట్టు రూ.2,810 కోట్ల అప్పు పెన్షనర్స్ వెల్ఫేర్ నుంచి తీసుకున్నది. అయితే, ఈ సొమ్మంతా ఎటుపోతున్నదనేది ప్రశ్నార్థకం. భారీగా తెస్తున్న ఈ అప్పులకు లెక్కాపత్రమూ లేదు.

హిమాచల్‌ప్రదేశ్ ప్రభుత్వం ఖర్చుచేసే ప్రతి రూ.100లో రూ.25 జీతభత్యాలకు, రూ.17 పెన్షన్లకు, రూ.11 వడ్డీలకు, రూ.9 తిరిగి చెల్లించే అప్పులకు, రూ.10 గ్రాంట్ల రూపంలో పోతున్నాయి. ఈ లెక్కన మూలధన వ్యయం, ఇతర ఖర్చులకు రూ.28 మాత్రమే రాష్ట్ర ఖజానాలో మిగులుతున్నాయి. ఈ లెక్కలన్నీ స్వయంగా సీఎం సుఖూ అసెంబ్లీ సాక్షిగా వెల్లడించారు. కేంద్రం ఇప్పటికే జీఎస్టీ పరిహారాన్ని నిలిపివేయడంతో ఖజానాకు రూ.2,500-3,000 కోట్ల మేర గండిపడింది. ఈ నేపథ్యంలో 2025-2026 ఆర్థిక సంవత్సరంలో హిమాచల్ ప్రభుత్వానికి అసలైన సవాలు ఎదురుకానున్నట్టు ఆర్థిక విశ్లేషకులు అంచనా వేస్తున్నారు.

సుఖూ నిర్వాకం వల్ల హిమాచల్‌లో ఆర్థిక అత్యయిక స్థితి విధించే దుస్థితి దాపురించింది. రాష్ట్ర ఆర్థిక పరిస్థితులపై కనీస అవగాహన లేకుండా కాంగ్రెస్ పార్టీ ఇచ్చిన గ్యారెంటీల కారణంగానే ఇప్పుడు హిమాచల్ రోడ్డున పడ్డది. ఒక్క హిమాచల్ మాత్రమే కాదు, కాంగ్రెస్ పాలి త రాష్ర్టాలైన కర్ణాటక, తెలంగాణలు కూడా పీకల్లోతు కష్టాల్లో కూరుకుపోయాయి. సుఖూకు, రేవంత్‌కు పెద్దగా వ్యత్యాసం లేదని చెప్పడంలో ఏ మాత్ర సంశయం అక్కరలేదు. కాంగ్రెస్ పాలనలో అధ్వాన్నస్థితికి చేరిన హిమాచల్‌ప్రదేశ్‌ను చూస్తుంటే.. మన తెలంగాణ కూడా అధఃపాతాళంలోకి వెళ్తున్న దృశ్యం కండ్లముందు సాక్షాత్కరిస్తున్నది.

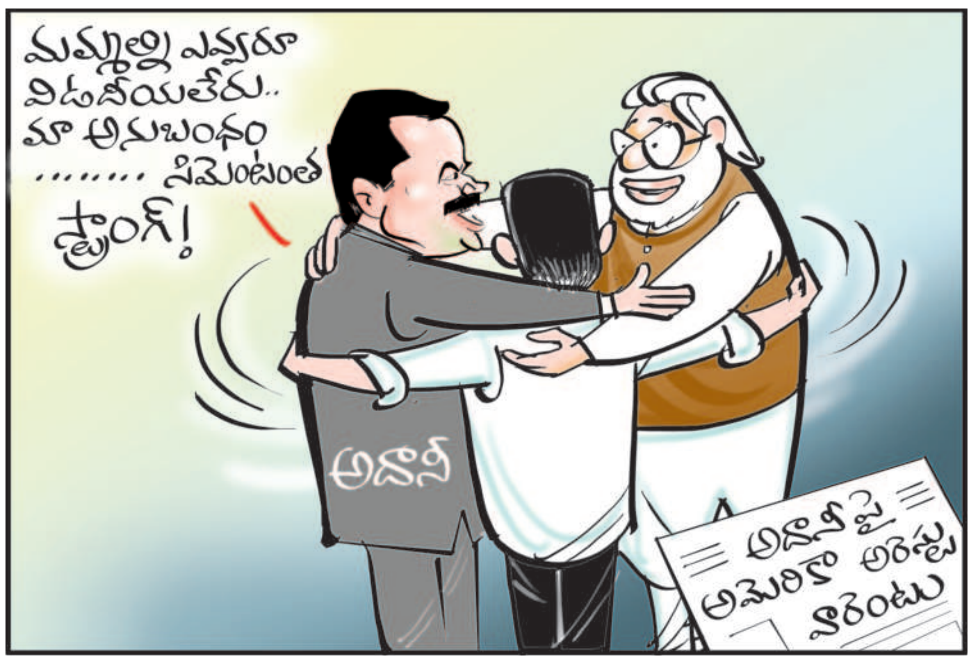

రాజకీయాల్లో ఏమైనా జరగొచ్చు..!

రాష్ట్రంలో అనూహ్య రాజకీయ వాతావరణం నెలకొన్నది. రాజకీయాల్లో ఎప్పుడేం జరుగుతుందో ఎవ్వరూ ఊహించలేరు. దీపం ఉన్నప్పుడే ఇల్లు చక్కదిద్దుకోవాలి. అధికారంలో ఉన్నప్పుడే పార్టీ కార్యాలయాలను నిర్మించుకోవాలి. మైసూర్‌లో రూ.15 కోట్లతో పార్టీ కార్యాలయాన్ని నిర్మించాలని సీఎం సిద్ధరామయ్యను ఎప్పటినుంచో కోరుతున్నాను. ఆయన నా మాటను పట్టించుకోవడం లేదు.

- జి.పరమేశ్వర
హోం శాఖ మంత్రి, కర్ణాటక

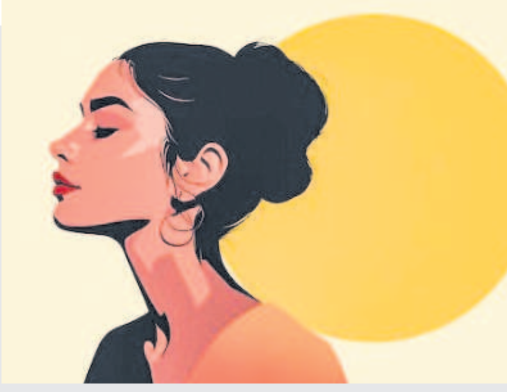

వనితా.. నీవెక్కడ?

తుల ఉమ

అగ్రరాజ్యమైన అమెరికాలో ఇటీవల జరిగిన అధ్యక్ష ఎన్నికలు ఎన్నో ప్రశ్నలకు, అనేక సందేహాలకు కేంద్ర బిందువుగా నిలిచాయి. చివరి నిమిషం వరకు సర్వశక్తులొడ్డి పోరాడిన నల్ల కలువ కమలా హ్యారిస్ ఓటమి వెనుక పైకి కనిపించని కారణాలెన్నో ఉన్నాయన్న విషయం ఈ ఎన్నికల ద్వారా మనకు అవగతమైంది. వ్యవస్థీకృతమైన లింగవివక్ష, పురుషాధిక్య రాజకీయ వ్యవస్థ, మహిళా నాయకత్వం పట్ల చిన్నచూపు లాంటి అంశాలు కమలా హ్యారిస్ ఓటమికి ప్రత్యక్షంగా దోహదపడ్డాయి. రాజకీయ అర్హత, పరిపాలనా అనుభవం, విద్యార్హతల వంటి అనేక అంశాలను దాటుకొని అధ్యక్ష రేసులో నిలిచిన కమలా హ్యారిస్‌పై లింగవివక్ష పైచేయి సాధించింది.

కమలా హ్యారిస్ ఓటమి ఆమె వ్యక్తిగతం కాదు. అది ప్రపంచంలోని యావత్ మహిళా లోకానిది. ప్రజాస్వామ్యానికి స్ఫూర్తి, అభ్యుదయ భావాలకు నిలయమని చెప్పుకునే అమెరికాలో ఒక మహిళ అధ్యక్ష పీఠాన్ని అధిరోహించేందుకు, వైట్‌హౌజ్‌లో అడుగు పెట్టేందుకు ఆపసోపాలు పడుతుండటం దేనికి సంకేతం? అమెరికా రాజకీయాల్లో మహిళలు ఏం సాధించలేదని కాదు, ప్రజాప్రతినిధులుగా మహిళామణులు ఎంతో మంది తమ పదవులకు వన్నె తీసుకువచ్చారు. కానీ, అధ్యక్షురాలి పీఠం మాత్రం వారికి అందని ద్రాక్షగానే మిగులుతున్నది. ఇప్పటివరకు ఒక్క మహిళ అధ్యక్షురాలిగా ఎన్నిక కాకపోవడం యావత్ ప్రపంచాన్ని ఆశ్చర్యానికి గురిచేస్తున్నది. ఒక మహిళను తమ దేశ అధ్యక్షురాలిగా అమెరికా ప్రజలు ఎందుకు ఇష్టపడటం లేదు. ఇది మహిళా నాయకత్వం పట్ల వారికున్న అశక్తతకు నిదర్శనంగానే చెప్పవచ్చు.

మహిళా అధ్యక్షురాలిని ఎన్నుకునే అవకాశాన్ని అమెరికా రెండుసార్లు కోల్పోయింది. 2016లో హిల్లరీ క్లింటన్, 2024లో కమలాహ్యారిస్ చివరి వరకు పోరాడి ఓటమి పాలయ్యారు. వారి ఓటమికి ప్రధాన కారణం లింగ వివక్షే. ప్రపంచ పెద్దన్నగా పిలిచే అమెరికాలో లింగ వివక్ష నేటిది కాదు. అన్ని దేశాల్లో వలె 1920 వరకు అమెరికాలో కూడా మహిళలకు ఓటు హక్కు లేదు. సుసాన్ బీ ఆంథోని నాయకత్వంలో జరిగిన ఉద్యమ ఫలితంగా అమెరికా మహిళలకు ఓటు హక్కు లభించింది. ఆ తర్వాత అనేక మంది నారీమణులు ప్రజాప్రతినిధులయ్యారు. మొదటి మహిళా స్పీకర్‌గా నాన్సీ ఫెలోసీ రికార్డు సృష్టించారు. ఈ క్రమంలోనే హిల్లరీ క్లింటన్, కమలా హ్యారిస్ అధ్యక్ష పీఠం కోసం పోటీ పడే స్థాయికి ఎదిగారు. అయితే, పురుషాధిక్యత, లింగవివక్ష కారణంగా వారు విజయతీరాలకు చేరలేకపోయారు. అయితే, అమెరికాతో పోలిస్తే ఆసియా ఖండంలో, ప్రత్యేకించి దక్షిణాసియాలో పరిస్థితులు కాస్త మెరుగ్గా ఉంటాయనే చెప్పుకోవాలి. ఈ ప్రాంతానికి చెందిన చాలామంది మహిళలు తమ దేశాధినేతలుగా సేవలందించారు. భారత్‌లో ఇందిరాగాంధీ, శ్రీలంకలో సిరిమావో బండారనాయకే, పాకిస్థాన్‌లో బెనజీర్ భుట్టో, బంగ్లాదేశ్‌లో ఖలేదా జియా, షేక్ హసీనా, మయన్మార్‌లో ఆంగ్‌సాన్ సూకీ ఆయా దేశాధినేతలుగా రాణించారు.

ఇక మన దేశం విషయానికి వస్తే.. దేశ రాజకీయాల్లో ఎంతోమంది మహిళలు తమదైన ప్రత్యేక ముద్ర వేశారు. 1925లో జాతీయ మహిళా కాంగ్రెస్ అధ్యక్షురాలిగా సరోజినీ నాయుడు ఎన్నిక కావడంతో మొదలైన ఈ ప్రస్థానం ఇప్పటికీ నిరాటంకంగా కొనసాగుతున్నది. అయితే, ప్రత్యేకంగా చెప్పుకోవాల్సింది మాత్రం మాజీ ప్రధాని ఇందిరా గాంధీ గురించి. ఆమె మన దేశ ఏకైక మహిళా ప్రధాని. ఆమె మరణం తర్వాత ఇప్పటివరకు మరో మహిళ ప్రధాని పీఠాన్ని అధిరోహించలేదు. నందినీ సత్పతి, జయలలిత, మాయావతి, మమతా బెనర్జీ, సుష్మా స్వరాజ్, షీలా దీక్షిత్, తాజాగా మర్లేనా ఆతిశీ ముఖ్యమంత్రులుగా రాణించినప్పటికీ ప్రధాని స్థాయికి మాత్రం చేరుకోలేకపోయారు.

> **భారతదేశ స్వాతంత్ర్య ఉద్యమంలో అనేక మంది మహిళలు పాల్గొన్నప్పటికీ అవకాశాలు మాత్రం కొందరికే దక్కాయి. పితృస్వామ్య రాజకీయ వ్యవస్థ ఉండటమే అందుకు ప్రధాన కారణం. ప్రపంచవ్యాప్తంగా ఎక్కువగా పురుషాధిక్యతే కొనసాగుతున్నది. మహిళల సామర్థ్యాన్ని కూడా పురుషులే నిర్ణయిస్తుండటంతో అతివలు ఇప్పటికీ వివక్షకు గురవుతునే ఉన్నారు.**

అయితే, మన దేశంలో జాతీయోద్యమం మొదలు తెలంగాణ సాయుధ పోరాటం, తొలి దశ, మలి దశ తెలంగాణ ఉద్యమాల్లో పురుషులతో దీటుగా మహిళలు కదం తొక్కారు. కానీ, రాజకీయ అవకాశాలు మాత్రం పురుషులకే ఎక్కువగా లభించాయి. స్థానిక సంస్థల్లో రిజర్వేషన్ల వల్ల పరిస్థితి కొంతవరకు మెరుగైనప్పటికీ ఇంకా మహిళలు స్వతంత్రంగా బాధ్యతలు నిర్వర్తించే పరిస్థితులు లేవు. సర్పంచ్‌లు, ఎంపీటీసీలు, ఎంపీపీలు, జడ్పీటీసీలుగా మహిళలు ఎన్నికవుతున్నా.. వారిని నామమాత్రంగా చూపిస్తూ భర్తలే ఆధిపత్యం చెలాయిస్తున్నారు.

ఈ నేపథ్యంలో భారత పార్లమెంట్ మహిళా బిల్లును ఆమోదించడం శుభ పరిణామం. ఈ బిల్లు అమల్లోకి వస్తే చట్టసభల్లో మహిళలకు 33 శాతం సీట్లు దక్కుతాయి. మహిళలకు హక్కుగా దక్కాల్సిన సీట్లను వారికే రాజకీయ పార్టీలు కచ్చితంగా కేటాయించాల్సి ఉంటుంది. ఇదిలా ఉంటే 2025లో జనగణన చేయనున్న కేంద్ర ప్రభుత్వం 2026లో డీలిమిటేషన్ ప్రక్రియను షురూ చేయనున్నదనే వార్తలు వస్తున్నాయి. ఈ నేపథ్యంలో అవకాశాలను అందిపుచ్చుకునేందుకు మహిళామణులు సంసిద్ధంగా ఉండాలి. ప్రతి అవకాశాన్ని ఒక మెట్టుగా మలుచుకొని అతివలు రాజకీయంగా ఎదగాల్సిన అవసరం ఎంతైనా ఉన్నది. రాబోయే శాసనసభ ఎన్నికల నాటికి మహిళలు మానసికంగా దృఢంగా తయారవ్వాలి. రాజకీయంగా బలోపేతమవ్వాలి.

ప్రతి పురుషుని విజయం వెనుక మహిళే ఉంటుందని అనాదిగా పెద్దలు చెప్తూనే ఉన్నారు. అలాంటి మహిళను ముందువరుసలో నిలబెట్టేందుకు పురుషాధికత్య, లింగవివక్షలు ఎందుకు అడ్డు వస్తున్నాయో అర్థం కాని స్థితి యావత్ ప్రపంచంలో నెలకొన్నది. ఇకనైనా ఆ స్థితి కనుమరుగు కావాలి. అందుకు అగ్రరాజ్యమైన అమెరికానే కాదు, ప్రపంచంలోని అన్ని దేశాలు మహిళలకు పెద్దపీట వేయాలి. ఇక మన విషయానికి వస్తే.. స్థానిక సంస్థలు, చట్టసభలు, విధానపరమైన నిర్ణయాల్లో మహిళలు భాగస్వాములయ్యే దాకా మహిళా సాధికారిత సంపూర్ణం కాదనే విషయాన్ని మహిళలు గుర్తుంచుకోవాలి. మాట్లాడితే చాలు మహిళల కోసం ఇది చేశాం, అది చేశాం అని గొప్పలకు పోయే ప్రభుత్వాలు ఇకనైనా ఆ దిశగా చర్యలు తీసుకుంటాయని ఆశిద్దాం.

(వ్యాసకర్త: బీఆర్ఎస్ నాయకురాలు, ఉమ్మడి కరీంనగర్ జిల్లా జడ్పీ మాజీ చైర్‌పర్సన్)